

Drie projecten op weg naar landbouw van de toekomst

De Smaak van morgen, Nutriënten waterproof en Topsoil+

De landbouw van de toekomst kent geen milieuproblemen meer. Althans dat is een harde randvoorwaarde voor de realisatie van een aantal toekomstbeelden voor de landbouw van 2030. Dat was een van de uitkomsten van een aantal workshops, waar onderzoekers en andere betrokkenen samen toekomstbeelden opstelden. Om dit waar te kunnen maken is het wel zaak een aantal hardnekkige problemen op te lossen. Drie nieuwe projecten gaan daar aan bijdragen.

Proefboerderij De Broekmahoeve van Wageningen UR in Lelystad ligt er in het voorjaar van 2004 nog kaal bij. De grond komt ter beschikking van de twee onderzoeksprogramma's systeeminnovaties geïntegreerde en biologische open teelten. Het uitgangspunt is helder: landbouw met zo min mogelijk inzet van pesticiden. Maar waar precies welk gewas gaat komen, hoeveel agrarisch natuurbeheer er komt en hoe de inrichting van de percelen zal zijn, is nog punt van overleg. Hiermee is het onderzoekstraject dat begon met de toekomst van de landbouw weer in het heden beland. Vorig jaar nog dachten deelnemers met verschillende achtergronden in enkele workshops na over de landbouw in 2030. Dat mondde uit in twee duidelijk verschillende beelden. Het ene beeld voorzag in een vorm van stadslandbouw in de

overgangsgebieden tussen stad en platteland. Hier is de landbouw verweven met functies als recreatie, educatie en natuur. Centraal staat de beleving van de consument en de burger. Daarom heet deze vorm van landbouw ook wel belevingslandbouw. De andere vorm van landbouw bevindt zich in het grote buitengebied, is grootschalig en productiegericht doordat ondernemers intensief samenwerken. Bij de productie gaat het om teelten met een hoge toegevoegde waarde, zoals hoogwaardig uitgangsmateriaal of de productie van inhoudsstoffen en grondstoffen voor de verwerkende, farmaceutische of medische industrie. De samenwerkingscollectieven verzorgen zelf het benodigd agrarisch natuurbeheer en het landschapsonderhoud.

>> Obstakels opruimen

Als deze twee vormen van landbouw over dertig jaar werkelijkheid zijn geworden, zijn onderweg heel wat obstakels opgeruimd. Naar die belemmeringen zochten de onderzoekers en andere betrokkenen in een nieuwe ronde workshops. De 'bergen en beren op de weg', zoals programmaleider Ben Meijer ze noemt. 'We wilden transitiepunten benoemen, die punten waarvan iedereen roept dat ze onmogelijk opgelost kunnen worden.' Ze vonden er vele. Op sociaal-economisch terrein zagen ze bijvoorbeeld belemmerende wet- en regelgeving of te lage betaling voor de producten. Onder de kop planologisch-organisatorisch valt bijvoorbeeld een andere inrichting van een gebied. De derde categorie zijn technische knelpunten in de bedrijfsvoering.

De waslijst aan knelpunten is te groot om in één keer aan te pakken. Dat is ook niet zinvol, omdat een deel ervan niet past binnen de programma's voor systeeminnovaties. Meijer: 'Wij houden ons bezig met de technische problemen die op te lossen zijn in systeemonderzoek. Dat is onze kernexpertise. De andere problemen proberen we weg te zetten bij andere programma's.'

Het viel de onderzoekers al snel op dat welk beeld ze ook voor ogen hadden voor 2030, ze er in alle gevallen vanuit gaan dat alle milieuproblemen zijn opgelost. Daarmee kwamen de onderzoekers en andere betrokkenen als vanzelf op twee van de drie concrete projecten: 'De Smaak van morgen' waar de inzet van pesticiden verleden tijd is en 'Nutriënten waterproof' waarbij de landbouw de kwaliteit van het oppervlakte- en grondwater waarborgt. Het derde project, Topsoil⁺, gaat in op bodemkwaliteit. Meijer: 'Dat is ten slotte het belangrijkste productiemiddel voor de opengrondteelten.' De invulling van de projecten volgt in de loop van 2004. Alledrie projecten dragen bij aan het bereiken van de twee landbouwvormen, grootschalig, productiegericht en stads- of belevingslandbouw, al zal 'De Smaak van morgen' zich meer richten op de stadslandbouw.

>> Randvoorwaarden overboord

Nutriënten en pesticiden zijn allermint nieuwe thema's. Al jaren wordt onderzoek gedaan naar beperking van de emissie. Toch is de aanpak die de onderzoekers voorstaan volledig nieuw, reageert Meijer. 'Tot nu toe hebben we vooral gewerkt aan mogelijkheden die ondernemers op

korte termijn toe konden passen. Er lagen wel aanknopingspunten voor andere oplossingen, maar die waren te duur, te vaag of te arbeidsintensief. Nu gooien we die randvoorwaarden voorlopig overboord. We zoeken nieuwe principes waarmee de problemen zijn op te lossen. Daarvoor gaan we alles gebruiken wat maar een aanknopingspunt kan bieden, van nieuwe naoogstechnieken tot robotisering en agrobiodiversiteit.'

>> Woneilanden in agrarisch land

De Broekemahoeve in Lelystad vormt de spil van het pesticidenproject De Smaak van morgen. Hier komen meer bedrijfssystemen naast elkaar. In twee systemen is voorlopig een beperkte inzet van pesticiden nog wel mogelijk. In het derde, biologische, systeem wordt dat uitgesloten. Dat is nu ook al het geval bij biologische bedrijven, maar dat gaat nog steeds ten koste van kwaliteit en kwantiteit. Dus ook hier zijn nieuwe principes nodig om hardnekkige problemen op te lossen. Een netwerk van belanghebbenden uit de regio zal het onderzoek op de voet volgen en bijstellen. Te denken valt aan de middenstand, telers, of het bedrijfsleven. Jan-Eelco Jansma, projectleider van de Smaak van morgen, gaat nog verder: 'Ik wil graag Almere er bij betrekken. Die stad heeft de opdracht er een formidabele hoeveelheid woningen bij te bouwen. Ze kunnen die concentreren in Vinex-achtige wijken, maar ze kunnen ook kiezen voor verwevenheid, met woneilanden in een agrarisch landschap.' De gewassen moeten wel passen bij de nieuwe belevingslandbouw. 'Bijvoorbeeld aardbeien. Burgers komen die dan in het weekend met hun kinderen plukken. Of bloemen', denkt Jansma. 'Het concept van belevingslandbouw bestaat al wel. Er zijn bedrijven die van alles combineren met wandelingen, een winkeltje of nog wat anders. Wij voegen daar het thema duurzaamheid aan toe.' Eenzelfde soort opzet is er voor het project Nutriënten waterproof waarvan proefboerderij Vredepeel in Limburg de proeflocatie wordt. Ook hier komen geïntegreerde en biologische systemen naast elkaar. Het project Topsoil⁺ richt zich met meer deelprojecten op de verschillende aspecten van bodemkwaliteit. Meijer besluit: 'Met de opzet van deze drie projecten gaan we de hardnekkig problemen op het gebied van duurzaamheid op een vernieuwende manier aanpakken.'

Meer informatie

De Smaak van morgen: Jan-Eelco Jansma, PPO, t 0252 462112, e janeelco.jansma@wur.nl

Nutriënten waterproof: Janjo de Haan, PPO, t 0320 291211, e janjo.dehaan@wur.nl

Topsoil⁺: Henk van Reuler, PPO, t 0317 478925, e henk.vanreuler@wur.nl